

Jag kommer vara här i solsken och i skugga

CHRISTIAN KRACHT

*Jag kommer vara här
i solsken och i skugga*

Översättning Anna Bengtsson

ERSATZ

© Christian Kracht 2008
© Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln 2008
© Svensk översättning Ersatz, Stockholm 2010
Originalalets titel Ich werde hier sein
im Sonnenschein und im Schatten
Översättning från tyska Anna Bengtsson
Redaktör & korrekturläsare Ola Wallin
Omslag Håkan Liljemärker
Tryckt hos Livonia Print, Lettland 2010
ISBN 978-91-86437-20-6

www.ersatz.se

*Jag kommer vara här
i solsken och i skugga*

*Till min fru
Frauke Finsterwalde*

Alla här beskrivna personer och alla tilldragelser är fritt uppbyggda, bortsett från de ibland nämnda offentliga personerna. Varje likhet med levande personer eller verkliga händelser är oavsiktliga.

”Don’t you find it a beautiful clean thought,
a world empty of people, just uninterrupted grass,
and a hare sitting up?”

D.H. Lawrence

”Ukaipa dziwa kuwina.”
(Om du är ful, lär dig dansa.)

Ordspråk från nyanjafolket

I.

Det var den första natten utan artillerield på avstånd, hela natten var det stilla. Hunden sov på stengolvet och jag lyssnade till dess oregelbundna andhämtning. Ibland ryckte det i tassarna, den drömde väl. Jag låg på träbritten i min grå yllenattskjorta, klämde sönder löss och annan ohyra som kröp omkring på min hud, rökte cigaretter. Lakanen var smutsiga och kudden luktade mänsklig talg, så kunde jag inte sova.

På morgonen, ännu före soluppgången, kom man till mig med te, hett, starkt, osockrat svart te. Medan jag drack hjälpte mig den mongoloide pojken på med stövlarna, sedan lindade han mina vader med filtrensor. Hunden satt vid dörren. Det var senvinter och klirrande kallt i stugan; det hade snöat nästan oavbrutet den senaste veckan.

”Färdig?”

”Ja, herrn”, svarade pojken. ”Er mössa, herrn. Det är kallt. Minus femton grader.”

”Tack.”

När jag hade klätt på mig och stoppat ner anteckningsboken i rockfickan öppnade jag dörren och gick ut. Hunden följde mig inte. I dag var det Brazhinskys dag.

Jag var partikommissarie i Ny-Bern, på min mössa satt den rödvita symbolen. Vår femte armé hade återintagit staden för en vecka sedan. Snön luktade järn. Det gnisslade och knakade under stövlarna. En ispöl brast. Utrivna sidor ur en tysk bok låg under isen, enstaka satser gick nästan att läsa. En trädörr slog igen när jag gick nedför allén. Kråkor flög upp. Ljusblått skimrande istappar föll från de nedtyngda strömkablarna och gick i bitar mot marken. Krossade morfinampuller låg runt omkring. Solen gick upp. Det blev inte varmare.

Hur hade det varit på sommaren, när jorden låg mjuk och lucker? Man kunde inte minnas längre, liksom man inte heller kunde minnas ansikten. Årstiderna försvann, det fanns inget uppför och nedför, inga märkbara växlingar, inte heller något tidvatten, inga vågor, inga månfaser, kriget gick nu in på sitt nittiosjätte år. Hur hade det varit förra sommaren, sommaren dessförinnan, senast det var

fullmåne? Tidens flod hade tvättat bort det ur minnet. Hinduerna i öster sade att det var Kali Jugas tidsålder. Man mindes inte längre. Det hade nu varit krig i nästan hundra år. Det fanns inte längre någon i livet som hade fötts i fredstid.

Varje morgon framstod vägen till järnvägsstationen som en teaterkuliss; först gick den förbi rimfrosttäckta skjul av korrugerad plåt, sedan kom ett stängsel, träd, hela tiden svarta fåglar som fladdrade upp som om en osynlig scenmästare drog dem genom sceneriet i ett snöre. Solen glittrade kallt i snön. En bepansrad, stridsoduglig tysk automobil stod tvärs över vägen, den hade inte röjts undan ännu. Långt borta i söder syntes de nedisade bergen.

På järnvägsstationen talade jag med telegraftjänstemannen, som jag regelbundet gav pengar för att han skulle visa mig de ochiffererade depescherna innan den översta sovjeten och framförallt divisionatet och säkerhetstjänsten fick se dem. Förbindelsen norrut hade visserligen inte blivit bruten under natten, men bortanför Karlsruhe – ingenting, som vanligt. Speyer, Strassburg och Heidelberg – sedan många år förstört av oss och återintaget av tyskarna – ingenting.

Telegraftjänstemannen bjöd in mig på kontoret och kokade ett illasmakande te, som han bryggde på de dammiga resterna ur en smutsig teburk, sedan räckte han mig några depescher. Frontpapperet, med de ritade skrivtecknen, var av dålig kvalitet; det liknade papperet som delades ut till våra soldater för deras naturliga behov. Medan han hällde upp varmt vatten kliade han sig över hela kroppen, som barn, krigsinvalidier och hundar gör. Det var kallt i stugan, man kunde se våra andedräkter. Jag ögnade igenom skrivtecknen och rökte en cigarett medan han smekte sitt skägg med handen och räknade ut hur mycket han hade sparat på mig denna gång, det fina koreanska teet drack han bara ensam.

Av den första depeschen kunde man utläsa två meddelanden: Revolutionskommittén i Schweiz-Salzburg anmodade den lokala sovjeten att utan dröjsmål gripa en viss överste Brazhinsky. Om han uppehöll sig här i Ny-Bern var det inget problem. För det andra: Marschall von Koltsh hade överlämnat sig till tjeckerna, som i sin tur utlämnat honom till revolutionskommittén i Schweiz-Salzburg. Skrivtecknen i den andra, tredje och fjärde

depeschen var chiffererade, jag antog att de hänvisade till den första.

”Ni ritar mycket dåligt.” Skrivtecknen var inte ordentligt präntade, marginalerna var fläckiga och ojämna.

”Förlåt mig, det är så kallt. Min hand darrar på morgnarna. Men de tyska odjuren kommer också att frysa i vinter, medborgare. Får jag bjuda på lite mer te?”

”Nej. Tack.”

Tjänstemannen öppnade luckan till den lilla järnkaminen och lade in ett vedträ. Temperaturen i stugan förändrades inte. ”Får det inte vara en kopp till i alla fall? Det värmer. Nej?”

Jag svarade inte, utan vred på tekoppen, ställde ned den på bordet framför honom, en aning bryskt, och såg ånyo på depeschen.

Det jag visste om den tyske marskalk von Koltsh var att han var kokainist. Han lät sin adjunkt bära runt på en kappsäck med olikfärgade monoklar och prismor som han, beroende på dagsljus, band för ögat, på så vis såg han alltid världen genom ett evigt växlande, färgsprakande kalejdoskop. Det

syntetiska kokainet måste ha blivit hans fördärv till slut. Tecknen berättade att han hade slutit en pakt med general Lal och att hans fascistiska brigader, understödda av britterna, var körda i botten, bese-grade.

I Rumänien och vid Svarta havet stod general Lals hinduiska arméer, dessa skräckinjagande soldater i orangefärgade uniformer. Lal, västvärldens bese-grare, Lal och den grymma sinti-divisionen, som hade anslutit sig till honom, män med stora mustascher, sminkade ögon och gyllene öronringar, som monterade tunga maskingevär framtill på sadlarna, så att de kunde skjuta under ritten. Det sades att de inte åt djur som hade fötter eller fjädrar. Och högt upp i nordost gick den koreanska fronten vid Ny-Minsk, bara två eller tre veckor bort.

”Vad vill Schweiz-Salzburg säga med det här?”

”Jag vet inte, medborgare”, svarade tjänstemannen.

”Ansträng er. Eller gissa helt enkelt.”

”Kanske... Kanske ville de inte vänta, tills någon erbjuder pengar för den tyska marskalken. Och hans trupper. Hinduerna tar alla.”

”Kanske det. Men vad har de gjort med honom?”

”Det står längre ned, där.”

Jag följde hans pekfinger, nedför de ritade tecknen på sidan. Marskalk von Koltsch hade man skjutit den sjunde februari i schweiziska Salzburg och knuffat under isen på Salzach. Jag lät papperet sjunka och såg på tjänstemannen. Efter den vanliga likvideringen av de högre officerarna skulle de tyska och de brittiska soldaterna ha ställt inför valet att antingen ta på sig våra divisioners kläder eller ställa sig mot vägen. Jag lade ned depeschen på bordet.

”Det är obegripligt. Han skulle ha överförts hit.”

”Ja.”

”Hur länge har det här legat i Ny-Bern?”

”Mindre än en halvtimme, medborgare.”

”Då ska ni omedelbart sända över det till divisionatet. En kopia per telegram, en kopia med er pojke. Han ska rida dit. Fort.”

”Javisst.”

Tjänstemannen försvann ut på gården för att stoppa depeschen i rockfickan på sin pojke. Jag hörde vinandet av en hästpiska. På tjänstemannens skrivbord låg ett fickur i silver bredvid ett par slitna tuschpenslar. För en liten stund sedan hade han skyndsamt ätit ett kokt ägg till frukost, skalen låg kvar på en blecktallrik. Jag askade på golvet och tog fickuret i handen. Det hade tillverkats i La Chaux-de-Fonds, under det förra århundradet, det vilade tungt i handen. På baksidan hade ett namn och ett datum en gång stått ingraverat, någon hade gjort gravyren oläslig med spetsen av en kniv. Jag stoppade uret i rocken.

Telegraftjänstemannen var opålitlig. Hans förfäder hade varit fabriksägare i Mährisch-Brno. Jag visste att han senast i december hade låtit ett flertal av den tjeckiska legionens tåg obehindrat fara österut. Det var lagligt, men hade inte gått rätt till; divisionatet blev informerat, men inte partikommissariatet. När han kom in igen såg jag på honom, och han undvek min blick.

Ja förvisso opålitlig. Jag misstänkte att han hade nyckeln till de chiffrerade depeschern. Inte olja i

maskinen, utan sand. Jag slängde det som var kvar av papyrossen i spisen och reste mig för att gå.

”Herrn.”

”Ja?”

”Det sägs... att polacken har stängt butiken och utrustat sig.”

”När?”

”Det betyder att han vill fly, inte sant, medborgare?”

”När? När gjorde han det?”

”Hos... Brazhinsky, jag menar, hos sig själv. I går eftermiddag. Han köpte ett gevär, ammunition, köttburkar, fällar, salt.”

”Och?”

”Hundskit också, till och med ett extra par stövlar.”

Han fnittrade okontrollerat, det gurglande ljudet hade något fruktansvärt abnormt över sig.

”Bra.”

”Medborgare?”

”Mycket bra.”

Tjänstemannen bugade sig lite och höll handen för tänderna, som om han hade svårt att dölja sin

glädje. Gulaktigt dregel klibbade i hans mungipor, möjligtvis rester av hönsägget som han ätit till frukost och inte torkat bort ordentligt. Jag flyttade paketet med papyrosser mot honom över skrivbordet, bredvid tallriken med äggskal. Han tog det inte, utan betraktade sina smutsiga fingernaglar.

”Och?”

”En så liten gåva. Medborgare, jag tänkte att...”

”Det är bättre om ni inte tänker. Ni är fortfarande i livet.”

”Javisst, herrn, javisst”, sade han och bugade flera gånger, han nästan krälade över golvet. Snabbt stoppade han cigarettpaketet i bröstfickan på sin uniform.

”Hos överste Brazhinsky, sade ni?”

”Ja, herrn, hos Brazhinsky, hos polacken, hos juden.”

”Bra. En sak till. Ert fickur.”

”Herrn?”

”Det är konfiskerat.”

Jag steg ut i kylan, slog igen dörren efter mig och betraktade min andedräkt ett tag för att lugna mig.

Revanschist. Antisemit. Varför måste somliga i detta land känna ett sådant hat? Han hade haft det bättre hos tyskarna, i norden. Eller hos engelsmännen. Kanske borde man byta ut honom, kanske rentav anmäla honom. Nej, det vore fel väg. Partiet fick inte bli till en Molok. SSR:s styrka var dess mänsklighet.

Spåren till höger och öster om järnvägsstationen förlorade sig i solbelyst, vit ensamhet. Dammfina, nästan osynliga kristaller täckte gatorna i innerstaden. Den brungula, fuktiga smutsen från den länge sedan glömda sommaren och kriget hade stelnat till solkig is på husväggarna och i arkaderna. Skuggor hastade över de strålande korsningarna: storväxta, magra Ny-Bernbönder från Oberland med astrakhanmössor på huvudet; sårade soldater tillhörande vår armé, vars ansikten var bandagerade med gasbinda och vars uppvikta armar, som en gång innehållit en underarm eller en hand, satt fäst vid axelklaffen med en säkerhetsnål; blonda mwanas i alldeles för långa, sönderslitna kappor hoppade över kullerstensbeläggningen; cyklande gummor, som hittills aldrig hade sett freden för vinkande förbi; rufsiga tiggare grälade med gård-

farihandlare om skosnören eller om salt; hundar dånade i den svaga vintersolen och vaknade bara när hundslaktarens lastbil, vars motorljud de noga hade inpräntat i minnet, svängde runt hörnet.

Det var nödvändigt att kriget fortgick. Det var målet och meningen med våra liv, detta krig. För dess skull fanns vi i världen. En häst stod obunden vid ett hus. Oändligt högt upp i himmelen ven en projektil från en tysk långdistanskanon, norrifrån mot öst. Ibland föll de och slog ned hos oss. Det var ren slump, varvid man naturligtvis först uppfattade nedslaget och sedan ljudet av den närmande projektilen.

Ett förband franskspråkiga soldater stod framför ett bostadshus och kastade snöboll på varandra. När soldaterna såg mig komma lät de den kramade snön falla till marken och borstade bort snön från sina kappor med stela och röda händer. De var fortfarande nästan mwanas. De saluterade. Jag kände igen en av dem. Han hade personligen spikat fast epåletterna på en tillfångatagen tysk soldats axlar med en hammare, sedan de klätt av honom. Sedan hade tysken, som blödde och jämrade sig, halvt galen av rädsla, bundits vid en lind och skjutits.

När jag passerat förbi snöt de sig i snön, istället för att använda näsduk. Jag hörde dem skratta bakom mig. En sade tyst ”snömänniska”, det var deras ord för oss, och det andra väste ”sch”, ty för den sortens yttranden kunde man få ett års straffarbete i de lägst liggande reduttgångarna. Jag vände mig inte om, fastän jag hade hört det. De franskspråkiga kunde inte uppfostras, aldrig, och de yngsta var värst.

Brazhinskys diversehandel låg på Münstergasse. Han öppnade först klockan åtta, så jag gick en stund längs stranden av Aar och betraktade något som såg ut som ett stort stycke drivved, som brun och förkommen stack upp ur flodens isiga vatten. I mitten måste det finnas en varmare strömning, träet dök ideligen ned och visade sig på nytt tjuogo trettio meter bort mellan isflaken.

En gren stod ut snett från stammen, det såg ut som en arm som stelnat i en vinkning. Efter en stund var den borta, försvunnen under ytan. Jag tänkte på hur många kollaboratörer som puttats ned under Aars trögt drivande is. Våra soldater, mest franskspråkiga, hade slagit upp hål i isen, satt en revolver mot huvudet på människorna och påpekat

att de kunde bestämma sig – en kula i huvudet eller hoppa i hålet. Det var för en vecka sedan, sedan dess skulle det inte längre förekomma den sortens överträdelser, även det var mitt ansvar som partikommissarie. Tyskarna hade ockuperat Ny-Bern under en lång tid, nästan åtta år.

Jag satt på en bänk och rökte en cigarett. Jag skrev i min anteckningsbok: ”Kolsch – divisionat – tjecker – Brazhinsky.” Vår fiende hade till skillnad från oss upprätthållit en hög bok- och skriftkultur; i SSR hade språket blivit viktigare för krigets generationer, förmedlingen av kunskap skedde genom det talade ordet. I den tyska propagandan kallade man oss ”undermänniskor” och ”berganalfabeter”; jag hade dock lärt mig läsa och skriva och tillägnat mig vanan att använda anteckningsbok. Detta väckte visserligen inte mina kollegers misstänksamhet, men de retades. Där kommer kommissarien med anteckningsboken, sade de, så måleriskt. Jag fördrog att ignorera dessa nålstick. Jag var dubbelt och tre gånger så effektiv som dem. Klockan tio över åtta tittade jag på tjänstemannens fickur, tog på mig handskarna igen och promenerade upp till Münstergasse med de kalla händerna i fickorna.

En gammal kvinna, en tyska, korsade snabbt allén när hon såg mig komma, för att fortsätta gå på motsatta trottoaren. Hon gjorde korstecken och spottade.

”Röda djur! Mördare!” ropade hon över gatan.

”En annan gång, mor.”

Butiken på Münstergasse var stängd. Jag ringde på flera gånger. Brazhinsky var förstås inte där. En av de stora fönsterrutorna var inslagen; över den tunga trädörren och tvärs över den del av glaset som var hel hade någon skrivit ”Smierc Zydom” med röd färg. Jude dö. Jag tog av mig handsken, krafade med nageln på färgen och luktade. Det var grisblod.

I butikens skyltfönster stod vinflaskor uppställda i ett torn, bredvid låg pälsjackor, täcken, ampuller för autoterapi, och, lite i bakgrunden, ytterligare ett torn med corned beef -konserver. Fönstrets skärvor låg kristallint på täckena och som florsocker över pälsarna, men ingenting tycktes saknas. En av de där små sonderna av järn svävade fem centimeter ovanför pälsjackorna, lyste och vred sig runt sin egen axel. Den sjöng något, denna gång lyssnade jag.